

КУЛТУРНА ИСТОРИЈА СВРЉИГА

КЊИГА II

ЈЕЗИК, КУЛТУРА И ЦИВИЛИЗАЦИЈА

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
Др СРЕТЕН ПЕТРОВИЋ

ПРОСВЕТА - НИШ
НАРОДНИ УНИВЕРЗИТЕТ - СВРЉИГ
1992.

НАРОДНА НОШЊА

Увод

Подручје данашње општине Сврљиг простира се на крајњем југоисточном делу Тимочке крајине, у Сврљишкој котлини коју пресеца горњи и средњи слив Сврљишког Тимока. С јужне стране према Нишу и Белој Паланци подручје је ограничено масивом Сврљишких планина, према Књажевцу Тресибабом и према Сокобањи и Алексинцу огранцима Озрена и Девице.

На територији општине од 497 km² налази се 30 села са средиштем у граду Сврљигу. Због погодних природних услова у области Сврљига регистрована су станишта и насеља у праисторији, антици и средњем веку. Познато је из „Сврљишкој јеванђеља“, из 1279. год., да је Сврљиг био и знатно духовно средиште тога краја.¹⁾ Под турском влашћу Сврљиг административно припада Видинском санџаку, а после Тимочке буне успоставља се Сврљишка нахија.

Током своје бурне историје становништво је доста страдало, нарочито у време српско-турског рата 1876. год., а то се поновило и у периоду од 1912. год. до 1918. год.

Према етничком саставу становници сврљишког краја се деле на староседеоце и досељенике. Један слој стариначког становништва води порекло од средњовековног (аутохтоног), а други од колонизованог становништва насељеног за време турске власти крајем 15. века, затим од досељеника из суседних граничних области, а мање од досељеника из северне и североисточне Бугарске.²⁾

Иако обилује разноврсним природним богатствима, сврљишки крај је у прошлости био заостао и тек од II светског рата овај крај доживљава очите промене. У прошлости, а и данас, било је развијено планинско појатарско-бачијско сточарење, а Сврљижани сточари били су познати по гајењу чувене сврљишке овце, производњи сира, качкаваља, киселог млека и вуне. Сврљижанке су се прочуле по изради ћилима, сукна, чарапа, рукавица и других производа домаће радиности.

1) *Сврљиг и околина*, НО Општине, Сврљиг 1960, стр. 46.

2) Костић М., *Порекло и композиција становништва у селима источне Србије*, Зборник радова Географског института, књ. 25, Бгд, 1975, стр. 94-95.

Види и: Мих. А. Костић, *Књажевац и стари књажевачки округ*, Бгд, 1933, стр. 79, 37.

Земљорадња је била мање развијена и то углавном дуж Тимока. Почетком 20. века осим сточарства и земљорадње, и рударство почиње да заузима значајно место у привредном развоју овога краја, као и брање лековитог биља, једног од споредних занимања жена и деце.

*

Подаци о ношњи сврљишког краја веома су оскудни, а и оно мало појединачних података односи се на последње деценије 19. и прве деценије 20. века. Ти малобројни писани подаци налазе се у делима М. Ђ. Милићевића³⁾ и В. Карића,⁴⁾ а од значаја за тај период су и слике Румуна К. П. Сатмарија. Осим ових наведених података излагање у раду углавном је засновано на градњи коју сам прикупила на теренским истраживањима из 1987. год. и 1989. год., новијим радовима који се односе на ношњу ширих регија,^{5), 6), 7), 8), 9)} и материјалу из музејских збирки из Ниша и Београда.

Сачувани примерци ношње и подаци до којих сам дошла приликом теренских истраживања, показали су да се ношња у овој области може пратити од друге половине 19. века, мада су и тада поједини хаљеци изобичајени и не могу се више наћи у овој области, па све до данас.

Такође, крајем 19. и почетком 20. века наступају многе промене, с обзиром на историјске, друштвене и економске прилике, што се одражава и на народну ношњу.

На основу свих наведених података карактеристике народног одевања сврљишког краја праћене су у оквиру два већа развојна периода: од краја 19. века до првог светског рата, и у периоду после првог и другог светског рата.

I Народна ношња од краја 19. века до првог светског рата

Основне одлике ношње у овом периоду биле су да је ношња била једноставног изгледа и начина украшавања и да је израђивана од материјала домаће производње (конопља, лан, вуна, кожа).

---

3) М. Ђ. Милићевић, *Кнежевина Србија*, Бгд, 1876; *Краљевина Србија*, Бгд, 1884; *Живот Срба сељака*, СЕЗ б. I, Бгд, 1894.

4) Вл. Карић, *Србија*, Бгд, 1887.

5) Јелка Аранђеловић – Лазић, *Народна ношња у Ресави*, ГЕМ, књ. 28–29, Бгд, 1966, стр. 125–150.

6) Исто, *Народна ношња у неготинској крајини*, ГЕМ, књ. 31, Бгд, 1969, стр. 263–296.

7) Драгослав Антонијевић, *Алексиначко Поморавље*, СЕЗ, књ. LXXXIII, Бгд, 1971, стр. 101–110.

8) Драгут ин Ђорђевић, *Живот и обичаји у лесковачкој Морави*, СЕЗ, књ. LXX, Бгд, 1958, стр. 127–149.

9) М. С. Влаховић, *Женска ношња у околини Београда од средине деветнаестог века до данас*, ГЕМ, књ. XVI, Бгд, 1953, стр. 48–80.

Одећу су углавном кројиле и шиле жене и сеоске занатлије. Крајем 19. и почетком 20. века имућнији сељаци наручују у граду и поједине делове ношње налик на градску ношњу 19. века, нпр. срмене јелеке, либада, ципела, фес и др. У то време почиње и нагли продор шумадијске мушке ношње, нарочито у западним деловима сврљишког краја.

Женска старинска ношња, околина Сврљига.

Основни делови мушке народне ношње

Мушка ношња у Сврљигу мењала се много брже од женске и поједини хаљеци раније су изобичајени. Мушкарци су брже примали новине, што је разумљиво, јер су чешће путовали у суседне или удаљене области, или одлазили у град. У мушкој ношњи у овом периоду постојала је јаснија разлика у зимској и летњој одећи. Зими је ношена одећа претежно од сукна, типичних елемената сточарских ношњи источне Србије, а лети од кудељног или памучног платна.

Капа Крајем 19. века, мушкарци су на глави носили шубаре од јагњеће коже, „баретине“ или „барле“, карактеристичне за целу источну Србију. Милићевић помиње шубаре у Србији 1875. год., и то од Дрине до Тимока.¹⁰⁾ Шубара је било разних облика и назива, као: „ши-

10) М. Ђ. Милићевић, *Живот Срба сељака*, Бгд, 1894, стр. 35–94.

љара“ – јако издужено купастог облика, затим краће „калчанке“. Зими су, нарочито овчари, носили „ушанке“, шубаре које покривају уши и везују се узицом испод браде (сл. 1). Шубаре су биле махом тамније боје, правили су их сами сељаци или су јагњећу кожу носили ћурчији да их он направи. На подручју Горњег и Доњег Тимока сељаци су носили капе од вуне, облика шубаре, израђене у кућној радиности (сл. 2).

Слика 1.

Слика 2.

Кошуља. Мушка старија кошуља шивена је од конопљаног платна „кљчине“, равно кројена и дутачка до испод колена. Састојала се из две поле – средњег и задњег стана и пола са стране „ребрње“. У доњем делу обично је била проширена клиновима. Рукави су дуги са манжетама – „таслицама“. Око врата је колир – „огрљак“ везен вуненим концем са геометријском орнаментиком, најчешће у црвеној, црној и

лила боји. Дуж груди кошуља је украшена везом у три реда. Кошуља се носила увучена у чакшире.

П о ј а с. Старији појасеви ткани су од једнобојне вуне, а шарене тканице почеле су да се носе касније у другој половини 19. века. Тканице су ткане у четири или у два нита, украшаване хоризонталним пругама, ситним геометријским мотивима и шарамма. Преко појаса ношен је и ксжни кајиш – „ремен“.

Ч а к ш и р е. Углавном су шивене од домаћег сукна претежно тамније боје или „сигавог“ сукна, а разлике се уочавају у кроју и називима, у селима западно и источно од Сврљига. У селима западно од Сврљига чакшире су шивене са ниским и широким туром, са прорезима „ркмечи“, уместо џепова који су украшени црним гајтаном од вуне. Различито од ових у селима источно од Сврљига, кројене су чакшире са плићим туром и са мало суженим ногавицама. И оне су биле украшене црним вуненим гајтаном око прореца са стране. Поред назива „чакшире“ или „чашире“ у овим селима чује се назив „брвенеди“ што је свакако утицај *шопског* становништва.

Многи се научници слажу да се овакав тип чакшира јавља од најстаријих дана и да у њима треба гледати предсловенски део одеће.¹¹⁾

Г о р њ и х а љ е ц и. Преко кошуље ношене су разне врсте хаљетака, зимских и летњих, различитог кроја и назива.

Ј е л е к – „дорамче“, „фермен“. Ношени су на горњем делу тела преко кошуље. Јелек се шио од тамног сукна, равно кројен дужине до испод појаса, без рукава и напред отворен. Украшаван је вуненим гајтаном ивицама јелека (сл. 3).

Ц а м а д а н. У селима западно од Сврљига ношен је сукнени хаљетак који се на грудима преклапао, са дугачким рукавима и без крагне, украшен са неколико редова црног гајтана. Ношен је обично празником (сл. 4).

Г у њ ч е. Зимски хаљетак шивен је од црног сукна, са дугачким рукавима, равног кроја и напред отворен. Ношен је преко кошуље и јелека. Гуњче је било најважнији део српске ношње и један од најстаријих одевних хаљетака.¹²⁾

Г р у д њ а к – „памуклија“. Ношен је преко кошуље а шивен је без рукава или са рукавима од тамног сукна и испуњен памуком; дужине је био до испод струка и закопчавао се са стране. Ношен је у селима западно од Сврљига и то су га носиле углавном старије особе.

Ц у б е или „зобун“. У селима источно од Сврљига (Гулијан, Лозан, Периш) облачио се зимски хаљетак изобичајен крајем 19. века. Џубе је било од белог сукна, без рукава, са закопчавањем на грудима и украшавано нашивеним гајтанима. Овај хаљетак показује такође утицај ношњи *шопског* становништва.

11) Татомир Вукановић, *Етногенеза јужних Словена*, Врањски гласник, књ. X, Врање, 1974, стр. 195.

12) Милка Јовановић, *Народна ношња у Србији у деветнаестом веку*, Бгд, 1979, стр. 217.

Г у њ а. На читавом подручју планинских регија централног Балкана наилазимо на неку врсту кабанице коју су носили пастири, израђену од сукна мрке боје, дугачку и широку, без рукава, са капуљачом – „гуглом“ пришивеном позади. Као стари и веома практичан хаљетак гуња се задржала у употреби све до данас.¹³⁾

Слика 3.

Слик 4.

Рукавице. У свим сврљишким селима ношене су рукавице плетене од двопређене вуне, са једним или пет прстију. Украшаване су везом од разнобојне вунице или уплетеним узаним пругама (сл. 5).

Слика 5.

Слика 5.

13) Исто, стр. 198.

Ск о р њ е. То је један карактеристичан и необичан одевни предмет овог краја, направљен од козје непрерађене коже са длаком окренутом напоље. Штитио је одећу пастира од влаге. На сличан начин били су израђивани и огртачи, који су као и скорње штитили пастира од влаге и хладноће.¹⁴⁾

О б у ћ а. На ногама су ношене чарапе од разнобојне вуне дужине до пола листа, шаране у разним комбинацијама геометријским и вегетабилним орнаментима (сл. 6). Обувале су се преко ногавица од чакшира. Нарочито зими, ноге су увијане обојцима, тканим од вуне или израђеним од овчије коже, нарочито у селима источно од Сврљига. Опанке су правили сами, од свињске или овчије коже, везивали су их на ноге дугачким „врцама“ од црне вуне или кострети (сл. 7).

Слика 6.

Слика 7.

Основни делови женске народне ношње

Старија женска ношња у Сврљигу углавном је изобичајена и сем неких појединачних делова не може се више видети у сврљишким селима.

П о к р и в а њ е г л а в е. Једна од главних карактеристика оглавља удатих жена у Сврљигу је необична фризура звана „трвељи“. То су биле плетенице од вуне, испуњене непредеом вуном и кучином, уpletене у косу. Од темена главе спуштао се „превез“ а преко „трвеља“ и

14) Петар Ж. Петровић, *Скорње*, ГЕМ, том XII, Бгд, 1937, стр. 91–99.

„превеза“ стављао се бели пешкир.¹⁵⁾ Пошто је ношење „трвеља“ из хигијенских разлога забрањено крајем 19. века, жене и девојке су се забрађивале белом „перланом“ марамом веће димензије.

К о ш у љ а. Као основни и најважнији део женске одеће, и овде се кошуља носила и лети и зими и као горњи и доњи хаљетак. Сашивена је од конопљаног платна, а сачињавали су је – предњи и задњи „стан“, са стране клинови – „ребрње“, позади уметнути „клинови“, рукави су широки, око врата „огрљак“ извежен разном вуницом у виду геометријских и биљних мотива. Спреда, дуж груди, кошуља је разрезана. Копчала се под вратом. Често је у горњем делу потплаћивана дуплим парчетом, због знојења. По дужини досезала је до чланка (сл. 8).

П о ј а с. Осим појаса изатканог од пунције вуне у једној боји, доста су се користиле уже, разнобојне „тканице“, ткание од вуне и памука, у четири нита, са ситним геометријским орнаментима, пругасто распоређеним.

С у к њ а. У сврљишким селима ношене су различито ткане и украшаване сукње, различитог назива, „запрег“ у селима западног Сврљига, „вутарка“, „вута“ у селима источно од Сврљига. Најстарији „запрези“ били су од белог кудељног платна, напред отворени, украшени најчешће вертикалним пругама црне или теget боје. „Запрег“ се ткао и од вуне, а нарочито од памука и вуне (сл. 9).

У селима источно од Сврљига за овакав тип сукње чује се назив „вутарка“ или „вута“. Оне су ткане од кучине или вуне, касније памука, дуже су и набране на „валте“. Без обзира на разноврсност сукања по начину ткања, начину украшавања и називима, заједничко за све ове сукње је то да су истог типа. Наиме, оне су састављене из две поле, у струку су убране и напред су биле отворене. Овакав тип сукње познат је у косовско–ресавским ношњама Србије у 19. веку.

П р е г а ч а. Старија „прегљача“ ткана је од вуне. Била је дугачка, састављена уздужно из две поле, украшена геометријским шарамма у виду ромбова и цик–цак линија. Касније су шаре ишле најчешће само доњом ивицом прегаче.

Ј е л е к. Преко кошуље ношен је кратак хаљетак без рукава „јелече“. Оно је ткано од разног материјала (памука, сукна) биле или тамне боје, украшене гајтаном од разнобојне вуннице и са дубоким изрезом на грудима (сл. 10).

З у б у н – „ћурдија“. У селима западно од Сврљига носио се један од најлепших горњих хаљетака, израђиван од белог домаћег сукна. Зубун је напред био отворен и без рукава, а са стране је био проширен „клиновима“. Украшаван је везом, обично од црног и црвеног вуненог конца. Под називом „ћурдија“ био је познат и у Заглању, Понишављу, алексиначком Поморављу, у Ресави.¹⁶⁾

15) Сима Тројановић, *Народна енциклопедија Ст. Станојевића*, књ. III, под Ношња, 1928, стр. 48.

16) М. Јовановић, наведено дело стр. 163. Види и: Јасна Бјеладиновић, *Сеоска ношња и њихова типолошка класификација*, ГЕМ, књ. 44, Бгд, 1980.

О б у ђ а. На ногама су жене носиле чарапе, исплетене од домаће вуне, дуге до колена. Обично су биле црне боје и у горњем делу имале вунену узицу за везивање. Опанци су били од пресне, свињске или говеђе коже а везивали су се око ногу „врцама“ од црне вуне.

Слика 8.

Слика 9.

II Промене у народној ношњи настале у периоду после првог и другог светског рата

Промене настале у овом периоду огледају се у примени нових врста материјала и кројева како у женској тако и у мушкој ношњи. Извесне промене наступиле су и пре I светског рата, напуштањем појединих хаљетака. Старије становништво је теже прихватало промене него млађе, тако да се упоредо са новим одевним предметима задржавају и поједини делови ношње из претходног периода.

И поред развоја трговине и могућности куповине нових материјала и даље су се доста користиле тканине домаће производње – конопљано и памучно платно, сукно особито двокатне и четворокатне тканине, јер је овчарство и даље главна привредна грана и вуне је било и даље у већој количини.

Промене настају брже у селима која су била ближа граду одакле се преузимају и поједини хаљеци из градског начина одевања. Такође је велики утицај на крој имао и војнички начин одевања.

Слика 10.

Оно што је карактеристично за ношњу у сврљишком крају у овом периоду је свакако и то што се ношња постепено изједначава у свим селима и западним и источним а разлике остају само у називима за исто кројене одевне предмете.

Основни делови мушке народне ношње

К а п а. После I светског рата у свим селима сврљишког краја носе се и даље шубаре, нарочито зими, и више их носе старији. Шубаре се сада праве са краћом и ситнијом длаком. Округле шубаре називају се „астраганке“, „ердељке“ и др. и све више се купују у граду код ћурчије. На глави се носе све више шајкаче, шешири, качкети и „беретне“.

К о ш у љ а. Старији људи носе и даље конопљану кошуљу, само су сада краће, а млађи је шију од ланеног и памучног платна, са богатим наборима на грудима „канерићима“ и са „рамењачом“ (сл. 11).

Г а њ е. После I светског рата почињу да се носе гаће, раније их нису носили ни мушкарци ни жене, дуге до глежњева и шивене од пртеног платна, касније од памучног платна, високе до појаса. Гаће су се у струку везивале учкурор. Лети су ношене као горња одећа само са кошуљом (сл. 12).

Ч а к ш и р е. После I светског рата све више се кроје панталоне по узору на војничке – „на брич“, док старији људи носе чакшире ранијег кроја, само се отвори са стране сада ушивају. Уместо сукна све више се употребљава шајак, чакшире са проширеним ногавицама на коленима и узаним на листовима.

Горњи хаљаци. Преко кошуље носи се и даље сукнени јелек без рукава „дорамче“, украшен црним гајтаном и постављен куповном тканином (сл. 13). Око 1920. године кроје се прслуци „прослуци“ од мрког сукна без рукава. Изрез око врата је у облику латиничног слова „V“, а предњи део при дну је косо зарубљен. Напред се копчао. За зиму почињу да се користе кратки капути израђени од сукна и са дугим рукавима. Капути су имали крагну, џепове и напред су се копчали. Млађи имућнији људи носе „шумадијску антерију“ од сукна, украшену гајтанима. Такође се кроје од куповног шајака или чоје „фермен“ и антерије. У овом периоду мајстори израђују и „кожуве“ од јагњеће коже, лепо украшене кожним апликацијама. Прављени су са рукавима или без рукава, а они са рукавима били су по облику слични гуњчету.

Слика 11.

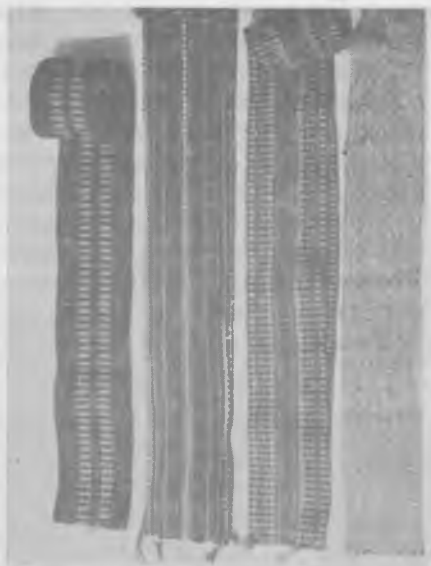
Слика 12.

Обућа. Све више се користе једнобојне црне чарапе са извезеним цветовима разних боја. Чарапе су кратке, а навлаче се преко ногавица панталона војничког кроја. Опанци се носе штављени са каишима око ногу, по угледу на шумадинске.

Рукавице. Имају и даље широку употребу и плету се са једним или са пет прстију богато украшене.

Слика 15.

Појасеви: „тканице“

Женска и мушка ношња у сврљишком крају између два светска рата.

Покривање главе. Крајем 19. века забрањено је из хигијенских и здравствених разлога ношење трвеља а беле велике мараме носе се и даље, с тим што старије жене покривају чело до половине, а млађе повлаче мараму више уназад. Између два рата жене носе и куповне, жуто–зелене мараме „зетињаве“ и „цариграђанке“ жуте боје. Испод мараме везивало се мање крпче које је штитило мараму од знојења. На врх главе или са стране стављале су „китку“ од цвећа или перја.

Кошуља. Израђује се и даље од домаћег конопљаног платна, истог је кроја као и раније, али знатно краћа по дужини. За празник се носи кошуља од памучног платна, и све више се умећу чипкани додаци.

Преко кошуље носи се „рекла“ од куповног материјала кројена као блуза са више поруба и са куповном чипком. Имала је крагну, али је могла да буде и без ње (сл. 14).

Слика 14.

Појас. Задржале се и даље „тканице“ само што се преко њих опасује и каиш за који је заденута бритва. „Тканице“ се сада мање виде јер се покривају „реклом“.

Сукња. Почетком двадесетог века, „запрег“ – несастављена сукња, почиње да нестаје и под тим називом јавља се само сукња од кудеље састављена до пола – са стране. Сада се јављају сукње разних назива добијених према врсти ткања. Све сукње биле су са стране или спреда отворене, у струку набране. По доњој ивици прошиване су траком од сатена или сомота, украшаване уздужним утканим разнобојним шарамма. У овом периоду носило се и по неколико сукња (вистана),

једну преко друге, нарочито у селима западно од Сврљига. После другог светског рата прављени су „крцани“, сукње набране у веома ситне фалте (сл. 15). У то време јављају се сукње које се називају према врсти ткања: „јединичљаве“, „четворне“ и др. (сл. 16, 17). У исто време плету се и сукње од домаће вуне „чипкане на валте“.

Слика 15.

Слика 16.

Слика 17.

Прегаче. Уместо тканих вунених прегача сада се шију прегаче од куповног материјала, сатена, сомота, украшавају се везом од вуне или конца и обрубљују чипком (сл. 18). На овим кецељама шаре су претежно биљни орнаменти, нарочито већи цветни мотиви.

Горњи хаљеци. Јелек који се носи преко кошуље истог је кроја као у претходном периоду, само се сада шије од сомота и чоје и са више украса. Носе се јелеци од атласа украшени срмом а младе девојке венчавају се у либадету. Јелеци ношени зими сада су направљени од фабричког материјала, испуњени су памуком и прошивани су. Ове памуклије шију се са карактеристичним уметцима са стране – „роговима“ (сл. 19).

Слика 18.

Слика 19.

Као зимски хаљетак у употреби је антерија од сукна или шајака, по облику слична капуту (кратком) без крагне. У употреби су и џемпери плетени од домаће вуне.

Обућа. Све више се носе чарапе, дугачке, које се плету од црне вуне техником „на шупљике“. Плету се и краће чарапе и оне се украшавају везом цветне орнаментике. Носе се штављени опанци као и ципеле, а и гумени опанци фабричке израде.

Оваква мушка и женска ношња у Сврљигу ношена је до шездесетих година двадесетог века, после чега долази до напуштања и нестајања већине традиционалних делова сеоске ношње и усвајања градског начина одевања. Данас се само код старијих могу видети неки традиционални хаљеци, сукнене панталоне, „гуњ“ – капут, вунене ткане сукње код жена, „рекле“.

Јелек од сомота украшен срмом

Јелек од чоје испуњен памуком и прошиван

Закључак

Сврљиг је у деветнаестом веку поред стариначког становништва био насељен и досељеницима из различитих крајева. Извесно је да су ношње тада биле различите, ношње досељеника и староседелаца, и да су се као такве задржале извесно време. Међутим, већ од краја деветнаестог века па до првог светског рата, ношње стариначког и досељеничког становништва почињу да се прожимају и уједначавају, најпре слични одевни елементи, а касније и разнородни, да би најзад преовладао један од облика, који ће у материјалу, начину израде и украшавању, орнаментички и колориту, приказати етничку и регионалну особеност и карактеристике одређеног краја. Анализирајући поједине основне хаљетке који се јављају у ношњи сврљишког краја у овом периоду, налазимо на сличности са одећом из других наших крајева. То се односи нарочито на начин чешљања косе и покривања главе код удатих жена – „трвељи са превезом“, затим кошуљу типа тунике, сукњу спреда отворену – „запрег“, као и горњи сукнени хаљетак без рукава „ћурдију“, вез у комбинацији мотива геометријских и стилизованих биљних мотива, као и у боји.

Из овога долазимо до закључка да ношња Сврљига припада косовско–ресавској ношњи централно–балканског подручја, мада се у овој ношњи јављају елементи и шопских ношњи. Ови шопски утицаји виде се нарочито на мушкој ношњи (бревенци – чакшире балканског типа са ужим ногавицама украшене гајтаном, јелек „елек“ и др.).

Промене које настају крајем деветнаестог и почетком двадесетог века одражавају се на целокупан народни живот овог краја, као и на начин одевања. Све је присутније настојање да што пре нестану разлике између ових крајева у односу на Србију, а исто тако и развој трговине

*Женска ношња
између првог и другог
светског рата*

*Мушка ношња
после првог и другог
светског рата*

*Женска ношња
после првог и другог
светског рата*

и занатства омогућава да се све новine и утицај из Србије брже прихвате. Све је већи утицај шумадијске ношње, нарочито на мушку ношњу, прихватају се неки елементи из војничке униформе (панталоне на брич, шајкача) утицај градске ношње (либаде, срмени јелеци, ципеле), све више се примењују фабричке тканине. Ношња из ранијег периода постепено нестаје, а утицаји из Србије потпуно преовлађују, тако да се у овом периоду добија један нови тип ношње сада све више изједначен и у источним и у западним крајевима Сврљига. После другог светског рата долази до нестајања традиционалне ношње у Србији па и у Сврљигу.

Данас, код сеоског становништва сврљишког краја наилазимо на конфекцијски начин одевања, једино се у ношњи старијих људи могу наћи поједини старији одевни елементи.